

Чорнобильська трагедія у творчості художника Олександра Лаворика

Мистецтво художника залежить від його особистості та від часу, в якому він живе. Воно віддзеркалює його світогляд, його погляди на життя, те що він вважає важливим у житті та мистецтві. У творах розкривається він сам, живе його розум, серце. Мистецтво починається не з вміння зробити «схоже» або «як живе». Воно починається з усвідомлення життя та вміння передавати глядачу своє судження про нього.

До художників, які спокійно та впевнено відтворюють власне бачення світу в своїх творах, слід віднести талановитого художника нашого краю Олександра Лаворика, велика кількість мистецьких робіт якого міститься у фондах та експозиціях Рівненського обласного краєзнавчого музею (далі РОКМ).

Народився Олександр Ростиславович Лаворик 13 жовтня 1955 р. в с. Рясники Гощанського району Рівненської області в сім'ї вчителів. У 1970 р. закінчив Рясниківську восьмирічну школу, в 1972-му – Рівненське міське професійно-технічне училище № 38, у 1973 р. – Гощанську середню заочну школу [6].

Не буде перебільшенням спочатку відзначити, що формування Олександра Лаворика як майбутнього майстра почалося ще в дитячі роки. Юнаком часто спостерігав, як писала олією його мама Наталя Филімонівна, він майже повністю перебував в атмосфері її пошуків.

«Ще з самого дитинства звик до малювання, любов до живопису перейняв від маминих художниць», – каже художник. Стіни багатьох осель рясниківців прикрашають картини цієї майстрині пензля [2].

Зацікавлення малюванням, жадання пізнати мистецтво привели Олександра до Московського університету мистецтв на факультет графіки, де він навчався упродовж 1971-1973 рр.

У 1973-1975 рр. проходив службу в лавах радянської армії, у 1977-1979 рр. працював

в Одесі по охороні музеїв західного і східного мистецтва та археології. У 1979 р. художник повертається на Рівненщину, де до 1990 р. був співробітником Гощанського РВВС. Любов до малювання супроводжувала його весь час. І, мабуть, тому в цей же період одночасно був викладачем художнього відділу в Гощанській державній школі мистецтв, завідувачем відділу образотворчого мистецтва.

На період 1980-2007 рр. припадає розквіт його творчої діяльності, оскільки саме в цей час відбулося близько 45 виставок, в яких брав участь Олександр Лаворик, 25 з яких – персональні (в Гощі, Рівному, Мирогощі Дубенського району, Пляшеві Радивилівського району, Луцьку, Синьові Гощанського району, Києві). Неодноразово художник побував на виставках за кордоном: в Москві (1985, 1989, 1990 рр.) і Празі (Чехія, 1989 р.), зокрема в 1989 р. митець взяв участь в художній виставці в Чехії (Центральний музей МВС СРСР). Через рік відбулася персональна виставка Олександра Лаворика в Москві (Центральний музей МВС СРСР), де демонструвалися роботи нашого земляка поруч з роботами Олександра Ступака з Ленінграда. З малюнками Олександра Ростиславовича (а їх 43) знайомилися не лише москвичі, а й гості столиці, в тому числі іноземці.

Тематика робіт майстра різноманітна. Ним було створено серії-цикли графічних робіт «Гощанські будні», «Будні Гощанського РВВС», «Село Нобель», «Воїни-інтернаціоналісти Рівненщини», «Вілійські роздуми», «Тур'янська сторона», «Відгомін козацької слави» тощо.

Об'єктом цього дослідження стала серія робіт художника на чорнобильську тематику. Наступного року мине 25 років з дня страшної аварії на Чорнобильській АЕС. Україна і вся наша область ось уже стільки часу перебувають у зоні підвищеного ризику, і коли цьому настане край – ніхто не знає. Мабуть, що ще не скоро!

Працюючи у міліції сержантом позавідомчої охорони райцентру Гоща Олександр Лаворик двічі у 1986 р. був у Чорнобилі як ліквідатор наслідків аварії. Перший раз – у травні 24 дні, вдруге поїхав у листопаді – на 13 [7]. Там він здійснював відселення населення, охорону 30-кілометрової зони, дезактивацію будівель, чергування тощо – розповів митець.

Під впливом побаченого, пережитого художником була створена серія робіт, присвячена цій страшній трагедії. Саме у цих поїздках він змалював портрети ліквідаторів – львів'ян, рівнян, звертався до жанрових сюжетів («Крик», «Покинута гніздо», «Мертвий цвіт яблуні»...).

У фондах РОКМ зберігається 24 його роботи основного фонду на згадану тематику та 24 – науково-допоміжного.

Спілкуючись з паном Олександром, було бажання дізнатися про причини створення цих творів.

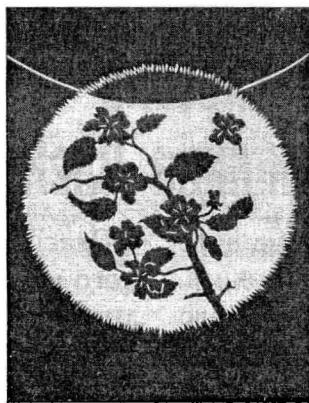
– Хотілося створити образ цієї трагедії, – відповів художник. Він вважав своїм обов'язком відобразити ці події на папері.

Насправді йому це вдалося. Вдалося зачепити душу кожної людини, яка споглядає роботи на чорнобильську тематику. Враження стають основою таких творів, у яких тонкі нюанси стану навколишнього світу переживаються з його особистими душевними переживаннями. У розмові зі мною Олександр Ростиславович поділився своїми враженнями від побаченого там:

– Усе цвіте, квітне, пахне, навкруги вирує життя, але водночас усе воно мертво, – з боєм у серці згадує він.

Серія «Чорнобиль» просто-таки вражає: чорно-білі скупі штрихи, стримані, без зайвих «красивостей» краєвиди сповнюють серце гірким щемом [4, 4]. Западають у душу твори «Покинута гніздо», «Крик», «Мертвий цвіт яблуні»...

«Покинута гніздо». Спалах штучного сонця різонув темря-

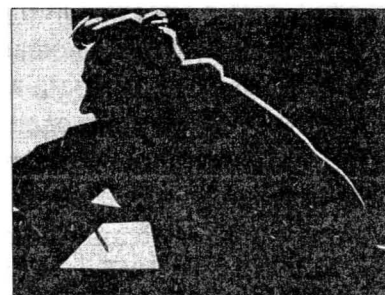

Мертвий цвіт яблуні

ву ночі. Мертво-блідий, як передсмертний саван. А на його тлі, мов тінь на камінні Хіросіми, чорний обрис покинутого лелечого гнізда на обпаленому бідою дереві... [1; 3]

«Мертвий цвіт яблуні». ...Духмяні, повновиді квіти яблуневого цвіту вмиваються росою. Мертві, у зачатковій життє. Стануть вони плодами червонобокими. Та той же спалах висвітлює лише чорний колір смерті... [1; 3].

Повернувшись із Чорнобиля, художник написав власний портрет, де передав свій пригнічений настрій, гіркий біль душі від побаченого. Як сказав автор, після поїздки пропало бажання малювати.

Автопортрет

У роботах того періоду з'являється контраст кольорів. Переважають чорно-білі тусклі, пригнічені тони.

Олександр Лаворик пояснює обрання кольорів так: чорний – це колір-символ, колір чогось страшного, темного, колір смерті; білий – радіаційне забруднення, яким було вкрите все навкруги; коричневий – колір йоду, чогось протирадіаційного.

А яким смутком дихає на нас портретний цикл учасників ліквідації аварії. Це портрети: міліціонерів О. Табельного («Повернувся із лікарні, скоро додому»), О. Ламаха, молодшого сержанта О. Бурлака, С. Бражника і багатьох інших.

Мужність і смуток, воля і важкі безсонні ночі дивляться на нас очима героїв творів. Здається, тогочасна атмосфера дихає на нас із полотен. Багатьох із них вже немає серед нас. Певним чином цьому посприяли ті страшні дні перебування там, де наростає загроза знищення.

Покинута гніздо

Роботи на згадану тематику захоплюють емоційністю та безпосередністю сприймання. Небагатослівні, лаконічні – вони, в той же час, докладні в подробицях.

Це відзначають у «Книгах відгуків» численні відвідувачі. Ось рядки, взяті з них: твори «відображають екологічну обстановку в нашій області і змушують кожного, хто оглянув їх, згадати про колишню красу поліської природи, задуматися над сучасною долею природи. Вони закликають врятувати величну і в той же час беззахисну природу від холодної руки».

Чорнобильська серія майстра демонструвалась на виставках в Празі, Москві, Києві, Рівному, зокрема, на виставці в Чехії були представлені такі його роботи з цієї серії: «Крик», «Мертвий цвіт яблуні», «Покинуте гніздо», портрети А. Прокопчука та І. Свища – учасників ліквідації аварії на ЧАЕС, В. Дорофєєва та І. Боднаря – старших зміни профілактики на ЧАЕС.

На сьогодні ці роботи є вже історичним документом, адже, дивлячись на них, можна вивчити і усвідомити глибину тієї події, передати інформацію наступним поколінням про страшні її наслідки. Ці мистецькі твори змушують задумуватися над сьогоднішнім і майбутнім, є пересторогою тим, хто веде людство до екологічної катастрофи.

Нині Олександр Ростиславович у розквіті творчих сил та задумів, продовжує поповнювати художній доробок. Митець є зразком поєднання таланту художника із спрагою відродження національної духовної культури.

На сьогодні художник очолює творчу майстерню «Ікони Волині», плідно займається створенням релігійних образів. Це не звичайні програмні картини, це усвідомлений вибір автора. Неможливо написати твір на таку епохальну тему, не переймаючись нею, не відчуваючи її. Олександр пропускає крізь себе всю мудрість минулого і, створюючи ці роботи, він вкладає в них не тільки всі свої знання, а й душу, адже без душі неможливо створити щось подібне. Позаду довга і копітка праця з вивчення іконописної техніки, особливостей, характерних для волинської ікони [5, 9]. І чи не перебування там, в 30-кілометровій зоні визначило по-

клик до творення святих образів... Сам Олександр Лаворик сказав, що хотів через ікони показати очищення, пошук, збереження себе як людини, поліпшити своє здоров'я, вилікувати свідомість.

З особливою теплотою Олександр Ростиславович згадує тих людей, які допомогли йому реалізувати себе як митця: вчителя – відомого рівненського художника В. Ємільянова, І. Гончара, який, за словами О. Лаворика, утвердив його як художника, В. Луца – завідувача художнього відділу РОКМ, який здійснив поглиблене знайомство із сакральним мистецтвом, іконописною культурою, і взагалі весь колектив РОКМ, що допоміг йому реалізуватись у творчому плані.

Митець ніколи не має спочинку, його справа – реагувати на світ, ставити запитання і давати на них відповіді. Олександр Ростиславович творить в ім'я того, щоб написане ним залишилося наступним поколінням, щоб ним могли захоплюватися затамувавши подих. І дай йому, Боже, здоров'я робити це ще довгі роки.

**КАТАЛОГ
ХУДОЖНІХ РОБІТ
ОЛЕКСАНДРА ЛАВОРИКА
ІЗ СЕРІЇ «ЧОРНОБИЛЬ» З ФОНДІВ
РІВНЕНСЬКОГО ОБЛАСНОГО
КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ
(ОСНОВНИЙ ФОНД)**

1. Портрет Бражника Сергія Миколайовича – ліквідатора аварії на ЧАЕС

Папір, олівець (44,8x30,8)

Подаровано автором у 2006 р.

Акт № 7213/153 від 17.12.2007 р.

Інв. № V Мис 2031 (Кн 23403/12)

2. Портрет учасника ліквідації аварії на ЧАЕС

Папір, олівець (45x31)

Подаровано автором у 2006 р.

Акт № 7213/153 від 17.12.2007 р.

Інв. № V Мис 2032 (Кн 23403/13)

3. Портрет учасника ліквідації аварії на ЧАЕС

Кольоровий папір (45x31)

Подаровано автором у 2006 р.

Акт № 7213/153 від 17.12.2007 р.

Інв. № V Мис 2033 (Кн 23403/14)

4. Портрет учасника ліквідації аварії на ЧАЕС

Папір, олівець, акварель (40x31,9)

- Подаровано автором у 2006 р.
Акт № 7213/153 від 17.12.2007 р.
Інв. № V Мис 2039 (Кн 23403/20)
- 5. Портрет учасника ліквідації аварії на ЧАЕС Бурлака О. С.**
Кольоровий папір, олівець, біла гуаш (44,8x30,7)
Подаровано автором у 2006 р.
Акт № 7213/153 від 17.12.2007 р.
Інв. № V Мис 2040 (Кн 23403/21)
- 6. Портрет учасника ліквідації аварії на ЧАЕС Табельного О. В. «Повернувся з лікарні, скоро додому»**
Кольоровий папір, олівець, біла гуаш (44,5x30,9)
Подаровано автором у 2006 р.
Акт № 7213/153 від 17.12.2007 р.
Інв. № V Мис 2041 (Кн 23403/22)
- 7. Портрет учасника ліквідації аварії на ЧАЕС Ламаха О.**
Папір, олівець, акварель (40x46)
Подаровано автором у 2006 р.
Акт № 7213/153 від 17.12.2007 р.
Інв. № V Мис 2043 (Кн 23403/24)
- 8. Портрет учасника ліквідації аварії на ЧАЕС**
Папір, кольоровий олівець, акварель (41x30,4)
Подаровано автором у 2006 р.
Акт № 7213/153 від 17.12.2007 р.
Інв. № V Мис 2044 (Кн 23403/25)
- 9. Портрет учасника ліквідації аварії на ЧАЕС**
Папір, кольоровий олівець, акварель (43,9x34,2)
Подаровано автором у 2006 р.
Акт № 7213/153 від 17.12.2007 р.
Інв. № V Мис 2046 (Кн 23403/27)
- 10. Портрет учасника ліквідації аварії на ЧАЕС**
Кольоровий папір, вугілля, біла крейда (64,2x41,2)
Подаровано автором у 2006 р.
Акт № 7213/153 від 17.12.2007 р.
Інв. № V Мис 2048 (Кн 23403/29)
- 11. «Після нічного чергування»**
Папір, вугілля (72,5x59,9)
Подаровано автором у 2006 р.
Акт № 7213/153 від 17.12.2007 р.
Інв. № V Мис 20451 (Кн 23403/32)
- 12. Портрет Рижова В. Г. – учасника ліквідації аварії на ЧАЕС**
Папір, охристий олівець (30,8x44,9)
Придбано в автора у 1996 р.
Акт № 5987/34 від 29. 04. 1996 р.
Інв. № V I 1862 (Кн 21127/1)
- 13. Портрет Савченка О. В. – учасника ліквідації аварії на ЧАЕС**
Папір, олівець (44,6x30,6)
Придбано в автора у 1996 р.
Акт № 5987/34 від 29. 04. 1996 р.
Інв. № V I 1863 (Кн 21127/2)
- 14. Портрет Чалого В. І. – учасника ліквідації аварії на ЧАЕС**
Папір, олівець (44,9x30,7)
Придбано в автора у 1996 р.
Акт № 5987/34 від 29. 04. 1996 р.
Інв. № V I 1864 (Кн 21127/3)
- 15. Портрет Миркотана П. В. – учасника ліквідації аварії на ЧАЕС**
Папір, олівець (44,8x30,9)
Придбано в автора у 1996 р.
Акт № 5987/34 від 29. 04. 1996 р.
Інв. № V I 1865 (Кн 21127/4)
- 16. Портрет Чичотки М. П. – учасника ліквідації аварії на ЧАЕС**
Папір, охристий олівець (44,9x31)
Придбано в автора у 1996 р.
Акт № 5987/34 від 29. 04. 1996 р.
Інв. № V I 1866 (Кн 21127/5)
- 17. Портрет Свища І. І. – учасника ліквідації аварії на ЧАЕС**
Папір, олівець (52,5x38)
Придбано в автора у 1996 р.
Акт № 5987/34 від 29. 04. 1996 р.
Інв. № V I 1867 (Кн 21127/6)
- Міжнародна виставка в Празі Всесоюзного об'єднання непрофесійних художників і майстрів декоративно-прикладного мистецтва МВС СРСР.
- 18. Портрет Боднаря І. І. – учасника ліквідації аварії на ЧАЕС**
Папір, олівець (50x38)
Придбано в автора у 1996 р.
Акт № 5987/34 від 29. 04. 1996 р.
Інв. № V I 1868 (Кн 21127/7)
- Міжнародна виставка в Празі Всесоюзного об'єднання непрофесійних художників і майстрів декоративно-прикладного мистецтва МВС СРСР.
- 19. Портрет Андрущишина В. В. – учасника ліквідації аварії на ЧАЕС**
Папір, олівець (50x38)
Придбано в автора у 1996 р.
Акт № 5987/34 від 29. 04. 1996 р.
Інв. № V I 1869 (Кн 21127/8)
- 20. Портрет Козака В. С. – учасника ліквідації аварії на ЧАЕС**
Папір, олівець (52,5x38)
Придбано в автора у 1996 р.
Акт № 5987/34 від 29. 04. 1996 р.
Інв. № V I 1870 (Кн 21127/9)
- 21. Портрет Пилипіва В. І. – учасника ліквідації аварії на ЧАЕС**
Папір, олівець (52,5x38)

- Придбано в автора у 1996 р.
Акт № 5987/34 від 29. 04. 1996 р.
Інв. № V I 1871 (Кн 21127/10)
22. Портрет Демочка М. О. – учасника ліквідації аварії на ЧАЕС
Папір, олівець (52x38)
Придбано в автора у 1996 р.
Акт № 5987/34 від 29. 04. 1996 р.
Інв. № V I 1872 (Кн 21127/11)
23. Портрет Савчука І. І. – учасника ліквідації аварії на ЧАЕС
Папір, олівець (52,8x37,6)
Придбано в автора у 1996 р.
Акт № 5987/34 від 29. 04. 1996 р.
Інв. № V I 1873 (Кн 21127/12)
24. Портрет Дорофеева В. Ю. – учасника ліквідації аварії на ЧАЕС
Папір, олівець (50x37)
Придбано в автора у 1996 р.
Акт № 5987/34 від 29. 04. 1996 р.
Інв. № V I 1874 (Кн 21127/13)
- Міжнародна виставка в Празі Всесоюзно-го об'єднання непрофесійних художників і майстрів декоративно-прикладного мистецтва МВС СРСР.

**КАТАЛОГ
ХУДОЖНИХ РОБІТ
ОЛЕКСАНДРА ЛАВОРИКА
ІЗ СЕРІЇ «ЧОРНОБИЛЬ» З ФОНДІВ
РІВНЕНСЬКОГО ОБЛАСНОГО
КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ
(ДОПОМІЖНИЙ ФОНД)**

1. Лаворик Олександр Ростиславович. «Саркофаг» (29x40,7). Доп. 16887/1.
2. Лаворик Олександр Ростиславович. «Ліквідатор аварії на ЧАЕС» (38x37,6). Доп. 16887/2.
3. Лаворик Олександр Ростиславович. «Дорога в 30-кілометрову зону» (36x34,5). Доп. 16887/3.
4. Лаворик Олександр Ростиславович. «Мертвий цвіт яблуні» (29,5x21). Доп. 16887/4. Міжнародна виставка в Празі Всесоюзного об'єднання непрофесійних художників і майстрів декоративно-прикладного мистецтва МВС СРСР.
5. Лаворик Олександр Ростиславович. «Покинуте гніздо» (29,5x21). Доп. 16887/5. Міжнародна виставка в Празі Всесоюзного об'єднання непрофесійних художників і майстрів декоративно-прикладного мистецтва МВС СРСР.
6. Лаворик Олександр Ростиславович. «Дорога в 30-кілометрову зону» (29,3x21). Доп. 16887/6.
7. Лаворик Олександр Ростиславович. «Портрет ліквідатора аварії на ЧАЕС» (44,5x34,6). Доп. 16887/7.
8. Лаворик Олександр Ростиславович. «КПП (Чорнобиль)» (34x47,8). Доп. 16887/8.
9. Лаворик Олександр Ростиславович. «Автопортрет» (33x41,7). Доп. 16887/9.
10. Лаворик Олександр Ростиславович. «Чорнобиль» (14,2x10,3). Доп. 22686/6.
11. Лаворик Олександр Ростиславович. «Чорнобиль» (10,1x14,5). Доп. 22686/7.
12. Лаворик Олександр Ростиславович. «Чорнобиль» (12,2x22,2). Доп. 22686/8.
13. Лаворик Олександр Ростиславович. «Чорнобиль» (20,8x29,9). Доп. 22686/9.
14. Лаворик Олександр Ростиславович. «Чорнобиль» (20,8x29,9). Доп. 22686/10.
15. Лаворик Олександр Ростиславович. «Чорнобиль» (20,8x29,9). Доп. 22686/11.
16. Лаворик Олександр Ростиславович. «Чорнобиль» (28,8x20,5). Доп. 22686/12.
17. Лаворик Олександр Ростиславович. «Чорнобиль» (20,8x29,9). Доп. 22686/13.
18. Лаворик Олександр Ростиславович. «Чорнобиль» (20,5x28,9). Доп. 22686/14.
19. Лаворик Олександр Ростиславович. «Чорнобиль» (20,5x29). Доп. 22686/15.
20. Лаворик Олександр Ростиславович. «Чорнобиль» (28x29,9). Доп. 22686/16.
21. Лаворик Олександр Ростиславович. «Чорнобиль» (22,6x26,3). Доп. 22686/17.
22. Лаворик Олександр Ростиславович. «Чорнобиль» (26x21,4). Доп. 22686/18.
23. Лаворик Олександр Ростиславович. «Чорнобиль» (26,2x24,1). Доп. 22686/19.
24. Лаворик Олександр Ростиславович. «Чорнобиль» (27,5x29). Доп. 22686/20.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Гуменюк В. Перо жар-птиці // Радянське життя. – 1990. – 1 січня. – С.3.
2. Каленчук Л. Мистецькі династії з Рясник // Рідний край. – 2005. – 16 квітня. – С.3.
3. Коваль Т. З молитвою на вустах пише ікони // Провінційна газета. – 2006. – 13 квітня. – С.7.
4. Конєва І. Вернісаж вирушає у путь // Червоний прапор. – 1989. – 6 січня. – С.4.
5. Луц В. Диву подібні образи сі... // Голос України. – 1997. – 20 червня. – С.9.
6. Столярчук Б. Митці Рівненщини. Енциклопедичний довідник. – Рівне, 1997. – 366 с.